

Hol volt, hol nem, vagy volt, vagy nem, álmodtam-e vagy valóság volt, régen volt-e vagy a minap, Tóth László egy alkalommal, mely olyan volt, mint a többi, vagy másmilyen, álmban vagy ébren dedikálta számomra *A boszorkány porszívója* című, „újrafésült” könyvét, a főcím alá ezt a valóságos vagy kitalált alcímet írva: *Meseregény – 6-tól 666 éves korig.*

Mivel a két korhatar középjómagam is beleférek, így – álmban vagy ébren? – rászántam magam a könyv *meghódítására.*

„Hol volt, hol nem... A mesék általában kétféleképpen kezdődnek: vagy így, vagy nem így. S mivel a miénk éppen elkezdődött, most már semmi sem változtathat azon, hogy így kezdődött el” – indul a meseregény, majd így zárul:

„Mivel a mesék általában kétféleképpen fejeződnek be: vagy úgy, mint a miénk, vagy másképp, semmi akadályát nem látom annak, hogy a miénknél azzal legyen vége, hogy VÉGE.”

Az elmés kezdő- és zárósorok közé pedig Tóth László 19 leleményes, mulattató és csalafinta fejezetet iktatott be, pontosabban csak 18-at, mert a 11. fejezetben – egy ötletesen megrajzolt ördögfióka csélcscap gesztusának kíséretében – nem történik SEMMI, azaz az történik, hogy nem történik SEMMI.

Komolyra fogva a szót – bár eddig sem tréfáltunk –: ha Tóth László meseregényét, a mese ellenmeséjének meséjét a legmélyebb lényegében akarjuk megragadni, akkor magához az íróhoz kell fordulnunk, aki művének több helyén is a gyerekek kezébe adja a kulcsot. Mindjárt az elején sokat sejtetőn jegyzi meg, hogy általában az esték – így a gyerekek estéi is – kétfélék: „vagy olyanok, mint rendszeren, vagy másmilyenek”. Ez a kétértelmű mondat arra utal, hogy esetünkben egy „másmilyen este” tanúi, sőt résztvevői leszünk, melynek tanulságaként egyértelművé válik, hogy „nem mindig tudhatjuk, mikor álmodunk és mikor vagyunk ébren”. Mi több – s ez a lényege, a varázsa és az ördögössége a könyvnek –, a mese két főhőse, Kiskata és Julijul számára (meg hát a könyvet olvasó gyerekek számára is) gyakran „minden olyan, mintha a mesében lennének, vagy mintha álmodnák az egészet, holott ők pontosan tudják, hogy a legkeményebb valóság kellős közepén vannak”, ahol a valóságos ajtó, mint a *mesében* sárkány, elnyeli őket, s a ház nem mézeskalácsból van, mint a *mesében*, hanem olyan, mint ezer más ház, bár ennek egyetlen szobája is ezerszer nagyobb, mint maga az épület.

Kulcsár Ferenc 69

A MESE VALÓSÁGA – A VALÓSÁG MESÉJE

Tóth László:

A boszorkány porszívója

A meseregény története, váza tömören: azon a bizonyos „másmilyen” estén, „egy furcsán olyan estén, mint a többi”, Kiskata és Julijul egy rajzfilmsorozatot néz a tévében, amely egy jóságos boszorkányról, Dörzsi-Mörzsi-ről szól, aki azért Dörzsi-Mörzsi, mert szereti, ha megdörzsölik az orrát, s aki szabadidejében, tehát mikor éppen nincsen a képernyőn, föl-alá száguld a világban, az Északi-sarktól a Déli-sarkig, Kelettől Nyugatig, hogy mindenkin segítsen, akin csak tud. A klasszikus boszorkányeszköz, a seprű helyett szuperszonikus porszívón száguldozó jóságos boszi ezen a „másmilyen” estén lelép a képernyőről, s elpanaszolja a két kislánynak, hogy Hanga, a gonosz tündér ellopta járművét, a szuperszonikus porszívót; jó lenne hát, ha Kiskata és Julijul segítenének visszaszerezni. Ők ígéretet tesznek Dörzsi-Mörzsinek, hogy segítenek – s elindulván a pokolba ereszkedő, denevérekkel teli csigalépcsőn, megkezdődik „a legesleg-hihetlenebb furcsaságok” története, méghozzá olyan fantasztikus, meghökkentő, szövevényes, vérfagyasztó kalandokkal, melyek egyszerre mesebeliek és álombeliek, mégis valóságosak: olyan világban játszódnak, ahol minden megtörténhet és meg is történik. E különös, vonzó s egyben ijesztő, szürreális birodalomban, melyben a szépség, a jóság, a vidámság és a boldogság mellett jelen van a tűzpiros gonosz, a veszedelem, a rosszakarat, sőt még a halál fehér birodalma is, a két kislány számtalan megpróbáltatáson megy keresztül. Meg kell küzdeniük a mindenkitől mindent elirigylő, *elgonoszodott* tündérrel, Hangával és szövetségeseivel: Sámuellel, az agg, vaksi, szörnyeteg sárkánnyal, az ármányos Sünnel, az ámokfutó, mindent és mindenkit elnyelő Tükörrel, a Kiskatát és Julijult lépre, illetve jégre csaló Hóemberrel, a bosszúálló, hipnotizőr Hifitoronnyal, akik végül is sorra elbuknak, vagy ami még rejtélyesebb, cserbenhagyják a teljhatalmú, álnok és csalárd Hangát.

Így győznek aztán Dörzsi-Mörzsi szövetségesei, élükön Kiskatával és Julijullal; na meg a sötét lelkű Hanga ikertestvérének, Hunyókának a segítségével: ő az álomosztó tündér, aki nélkül, az ő álomadományai nélkül az emberek gyengék, azaz boldogtalanok lennének, s a gonosz győzedelmeskedne felettük.

*

Tóth László meseregénye tele van elsőrangú lélekrajzokkal (például a hét törpe nevét fölvevő, hét, folyton cigánykerekező és rettegő ördögfióka jellemzése, akik szerint ők, az ördögök is emberek, legalábbis annak tartják magukat, s ebből eredően talán nem lenne rossz, ha néhanapján az emberek is beismernék, hogy ördögök; a „szívügyekben” járatos, szánni való bestia, a háromfogú sárkány pedig *szívből* jövőn kacag; megesik a *szíve* a két kislányon; *szívébe* zárja Kiskatát és Julijult; s ellágyult *szívvel* játszik a tőlük kapott

ugrókötéssel; Szundi törpének pedig gondot okoz a kéttagúnál hosszabb szó kiejtése, mert közben elalszik; s még az evés során is rendre elnyomja az álmot).

Végül persze, mint a mesében – vagy mint a valóságban, esetleg az álomban? – a jó győz a gonosz felett; de azt is megtudjuk, hogy a rosszat hiába kötözzük meg, ránk talál és leteper, ha nem vagyunk erősebbek nála. Szerencsére a gyerekek többet tudnak minden mesebeli és valóságos Rossznál, ráadásul „a rosszból is lehet egyszer jó”. Azt is megtudjuk még Tóth László meseregényéből, hogy hol a végeláthatatlan pusztaság közepén, a semmiben álló ajtón túl kezdődő Álom, hol pedig a Valóság az erősebb az életünkben. Az előbbi néha annyira erős, hogy például az álunkban elveszített papucsunkat ébredésünk után sem találjuk sehol. S hiábavaló a számonkérés a szülők részéről, hiszen mit tudhatnak a gyerekek titkairól, álmairól, tüneményeiről, csodás és kísérteties Valóságáról apuék? „Semmit [...] Így természetesen abból sem láthattak semmit, hogy az erkélyablakon keresztül a mesekönyv valóságos főszereplői, Dörzsi-Mörzsi és Hunyóka, a hét ördögfióka – Vidor, Kuka, Szende, Morgó, Hapci, Szundi és hát ugyebár, nemdebár Tudor –, továbbá Hanga, a muzsikáló szék, Sámuel, a süni, a háromfogú sárkány, az ámokfutó tündér, a korcsolyázó hóember, a tűzokádó vas-kályha, a bosszúálló hifitorony, ezernyi trolicéroz, autoszaurosz és lokomotívusz, valamint Sári, a két szem almamag, a világító porszem és a denevér leselkedik be a gyerekszobába, elnézve, milyen is egy egészen közönséges reggeli készülődés” Kiskatánál és Julijulnál.

Annál a Kiskatánál és Julijulnál, akiknek a meseíró a csodálatos-rémisztő éjjeli kaland végén megdörzsöli az orrukát, jelezve, hogy a két kislány – akárcsak Dörzsi-Mörzsi – voltaképpen két, kalandoktól és képzelettől, álomtól és valóságtól ittas, jószágos kis boszorkány. (*Méry Ratio, Bp. 2013*)